

משך חכמה

פרשת עקב פסקא כב - כט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com

להורדת כל המשך חכמה עם בינת החכמה חינם לחץ כאן

פרשת היראה

דברים י, יב – יא, יב

פסקאות: כג - לו

[כג]

(י, יב) וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם לִירָאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לִלְכֹּת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָהוּ אֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:

יש לדקדק מה הוא לשון "ועתה" ומה סדר הפסוקים

(י, יב) ועתה ישראל מה ה' וכו'. המשך¹ הפסוקים כך, שמע ישראל אתה עובר וכו' אל תאמר בלבבך בהדוף ה' אלקיך כו' לא בצדקתך וביושר לבבך כו' למען הקים כו' וידעת כי לא בצדקתך כו' כי עם קשה עורף אתה ואינך צדיק, זכור ואל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלקיך וכו' ופורט כל החטאים, עגל ומרגלים,

[כד]

(י, יב) וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם לִירָאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לִלְכֹּת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָהוּ אֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:

ההבדל בין העובד מיראה לעובד מאהבה

(י, יב) ליראה את ה' וכו' ללכת בכל דרכיו ולאהבה כו' בכל לבבך וכו'. הפירוש³ על דרך דברי התנחומא נח סימן י"ט, כגון אדם

נהג אתך לפני משורת הדין, וריחם עליך ולא השחיתך, מה הוא מבקש ממך.

והמשך הפסוקים הוא, שפסוק יא – יג – מצוה על שמירת המצות, והטעם הוא רק שזה טוב לך, כי ה' אינו צריך כלום ממך, והראיה על זה, פסוק יד – כי הכל של ה' ואינו צריך כלום. פסוק טו – חוזר ומסיים שהכל הוא בגלל אבותינו הקדושים, והוא ענין סגולה שה' אהב את אבותינו, לכן אוהב אותנו.

² תמצית דבריו: תוכן פרק ט – י, הדרכה על כניסתם לארץ שלא יפחדו כי ה' נלחם להם, אבל שלא יתגאו, כי לא מחמת צדקתם ילחם להם, אלא מחמת רשעת הגויים, ומהשבועה לאבותינו. והולך ומונה כל חטאתם להוכיח שאינם צדיקים, ומאריך בחטא העגל, ואיך ה' שלח להם לפני משורת הדין. "ועתה", ועכשיו שראיתם זאת, ה' מבקש דבר אחד, שתשמרו מצוותיו, שזה טוב לכם, ולא בשבילו. ומוכיח, מדוע אין לה' צורך בזה אלא לטוב לכם.

[כד]

³ [כד] (י, יב) וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם לִירָאָה אֶת ה'

¹ [כג] (י, יב) וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם לִירָאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לִלְכֹּת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָהוּ אֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ ע"כ. יש לדקדק מה הכוונה "ועתה", מה עניין דוקא עכשיו לומר להם מה ה' שואל מהם.

ונראה בהקדים קשר בין כל הפסוקים שבפרקים ט-י. ונראה, שהוא הדרכה של משה רבינו ע"ה לפני כניסתם לארץ. פסוקים א – ב, מדוע יש לחשוש לכאורה מפני העמים בארץ ישראל. פסוק ג – מדוע אין לחשוש מהם, כי ה' ילחם לכם. פסוק ד – שלא יתגאו על שה' נלחם להם בזכותם וברשעת הגויים. פסוק ה – ו, אלא רק בגלל רשעת הגויים ובגלל שנשבע לאבותיהם, כיון שאתה עם קשה עורף. פסוק ז – הראייה שלא בצדקתך, כי מאז שיצאתם ממצרים אתם ממרים פי ה'. והולך ומונה כל החטאים שהם הוכחה שלא בצדקתם ה' מוריש אותם. פסוקים ח – כא, חטא העגל. פסוק כב – חטאתם בתבערה במסה ובקבורת התאוה. פסוק כג – חטא המרגלים. פסוק כד – מסכם, שמכל זה נראה ברור שאינם צדיקים ולא ראויים לניסים אלו. פסוקים כה – פרק י פסוק יא – חוזר לפרט את חטא העגל, שהיו ראויים להשמד לולי תפילת משה ורחמי ה' עליהם בגלל אבותם, ונתינת לוחות שניות.

ולפי זה מבואר היטב הלשון "ועתה", שלאחר הקדמה זו חוזר משה רבינו ע"ה לתת מוסר והדרכה בכניסתם לארץ, ואומר ועתה, עכשיו אחרי שה'

משך חכמה

פרשת עקב פסקא כב - כט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com

וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ: (טו) רַק בְּאַבְתִּיךָ חֶשֶׁק ה' לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחַר
בְּזָרְעָם אַחֲרֵיהֶם בְּכֶם מִכָּל הָעַמִּים כִּי הָיָה הַיּוֹם הַזֶּה: (טז) וּמִלֵּתָם אֶת
עֶרְלַת לְבַבְכֶם וְעֶרְפְּכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד: (יז) כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא
אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאַדְנֵי הָאֲדָנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגָּבֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא
יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד: (יח) עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאַהֲב
גֵּר לְתֶת לוֹ לֶחֶם וְשִׁמְלָה:

מהו ההבדל בין דת ה' לדתות הבדויות והטכולות

(י, יג-טז) לשמר את מצות וכו' מצוה היום לטוב לך, הן לה'
אלקיד השמים וכו' רק באבתיך חשק ה' לאהבה כו' ויבחר בזרעם
כו' כיום הזה ומלתם את ערלת לבבכם וכו'. הבאור⁵, כי כל התורה

הזהירו בעצמכם, לא תסלפו הדרך פן יאנף ותאבדו דרך, כלומר, בדבר מועט
הוא כועס עליכם, אבל על ישראל מה כתיב, עבדו את ה' בשמחה בואו
לפניו ברננה (תהלים ק, ב) ע"כ.

ועל פי זה מבואר היטב כונת הכתוב, דאומר משה לישראל, שיש לעבוד את
ה' בשתי הבחינות יחד. דהיינו לעבדו במידת העובד מיראה, שמדקדק בכל
דרכיו של המלך, וגם לעבדו מתוך אהבה, שאז עובדו בכל ליבו. כי העובד
ה' יכול לעבוד בשני הבחינות יחד, ביראה ואהבה ואינם סותרים זה לזה,
לכך אמר ליראה את ה', ללכת בכל דרכיו, בכולם, וכמידת העובד מיראה
לאהבה כו' בכל לבבך, פירוש כדרך אוהב שעובד בכל לב. ומיושב כל
הדקדוקים בס"ד.

⁴ תמצית דבריו: העובד מיראה חושש שיעבור על דבר קל ויכעס
עליו המלך, לכן מדקדק לעשות כל פקודות המלך בדקדוק רב,
אבל אינו עושה זאת מתוך שמחת הלב כי הוא ביראה ופחד פן
יענישו המלך. אבל העובד מאהבה אינו מדקדק לעשות ממש כל
פקודות המלך, שאינו חושש שהמלך יענישו, אבל מצד אחד יש
לו מעלה שעושה הכל מתוך שמחת הלב, ובכל ליבו מתוך אהבה
למלך. לכן ציוה משה רבינו ע"ה שיעבדו גם ביראה וילכו "בכל"
דרכיו, וגם באהבה, ויעבדוהו בכל ליבם.

[כה]

⁵ [כה] (פרק י) – "לשמר את מצות ה' ואת חקתיו אשר אנכי מצוה היום
לטוב לך: (יד) הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה:

שבנו משרת לפניו, משרת בשמחה, אומר, אם אקלקל מעט לפני
אבי אינו כועס עלי, שהוא אוהב אותי כו'. אבל העבד, משרת
ביראה, אמר, אם אקלקל כועס כו', עבדו ה' ביראה כו' פן יאנף,
פירוש, אף בדבר מועט כועס עליכם. לכך אמר ליראה את ה',
ללכת בכל דרכיו, בכולם, וכמידת העובד מיראה לאהבה כו' בכל
לבבך, פירוש כדרך אוהב שעובד בכל לב. ודו"ק⁴.

[כה]

(פרק י) - (יג) לשמר את מצות ה' ואת חקתיו אשר אנכי מצוה
היום לטוב לך: (יד) הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים הארץ

אלהיך ללכת בכל דרכיו ולא אהבה אתו ולעבד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל
נפשך ע"כ. יש לדקדק בלשון הכתוב: א. מדוע אינו כולל יראה ואהבה
יחד, "ליראה את ה' אלהיך ולא אהבה אתו ללכת בכל דרכיו ולעבד את ה'
אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך". ב. מדוע ביראה כתוב "ללכת בכל דרכיו",
ובאהבה כתוב "ולעבד את ה' אלהיך בכל לבבך".

ונראה, דהעובד מיראה יש לו מעלה על העובד מאהבה, והעובד מאהבה
יש לו מעלה על העובד מיראה. דהעובד מיראה חושש שיעבור על דבר קל
ויכעס עליו המלך, לכן מדקדק לעשות כל פקודות המלך בדקדוק רב, אבל
אינו עושה זאת מתוך שמחת הלב, כי הוא ביראה ופחד פן יענישו המלך,
לכן אינו עובד מתוך הלב, אבל העובד מאהבה אינו מדקדק לעשות ממש
כל פקודות המלך, שאינו חושש שהמלך יענישו, אבל מצד אחד, יש לו
מעלה שעושה הכל מתוך שמחת הלב, ובכל ליבו, מתוך אהבה למלך.

ומצאנו ענין זה במדרש תנחומא דממשיל לעובד באהבה את הבן העובד
לפני המלך, שאינו חושש אביו יענישו אם יעבור קצת על דבריו, לעובד
מיראה, הוא העבד שחושש שהמלך יענישו. וז"ל מדרש תנחומא (נח, יט)
"שנאמר (צפניה ג, ט) כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם
ה' לעבדו שכם אחד, ויבטל שעבוד העכו"ם מישראל, ויהיו עובדים אותו
בשמחה, שנאמר (תהלים ק, ב) עבדו את ה' בשמחה. אבל העכו"ם יהיו
עובדין אותו ברעדה, כגון אדם שבנו משרת לפניו, משרת בשמחה, אומר,
אם אקלקל מעט לפני אבי אינו יכעוס עלי, שהוא אוהב אותי, לכך עובד
בשמחה, אבל העבד הנכרי משרת ביראה, אומר, אם אקלקל לפניו כועס
עלי, לכך עובדו ביראה, כך העכו"ם, מה כתיב עליהם למה רגשו גוים
ולאמים יגהו ריק (תהלים ב, א) כל המזמור מדבר על העכו"ם, מה כתיב
בסוף המזמור, עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה נשקו בר, אמר להם דוד

משך חכמה

פרשת עקב פסקא כב - כט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com

בשלמות המצוה והתורה האלקית, ורק לטובתכם, ולא צוה אתכם לשפוך דם עליכם עבורו. והאות, כי בחר בכם (פסוק טו) כהיום הזה, שאינכם נימולים, שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים במדבר לא נשבה להם רוח צפונית, ולא מלו עצמם עד יהושע (יבמות עב, א). ואף על פי כן בחר בכם, כיון שהמילה סכנה במדבר לא צוה אתכם למול במדבר, ומלתם את ערלת לבבכם (פסוק טז), שזה מרכז התורה והמצוה להחליש התאוה ומדות הרעות, כי ה' אלקיכם כו' אשר וכו' ולא יקח שוחד (פסוק יז), עושה משפט יתום כו' (פסוק יח), ואם תגזול יתום או תעשוק אלמנה, אז לא תשחד אותו ברבבות אלפי אילים וכיוצא בזה. ודו"ק⁶.

[כו]

(י, יז) כי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱדֹנִים וְאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבֹּר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד:

מה הביאור שה' אינו נושא פנים ולא לוקח שוחד

וכדו', מה שאין כן הדתות הבדויות שהן מחלישות הגוף, ולא עוד אלא שעושים כל מעשי זימה ורצח, ושופכים דם ביניהם ובנותיהם לכפר על מעשיהם השפלים. וכל זה באו הכתובים ללמד.

לפיכך דקדק הכתוב לומר שכל המצוות הן לטוב לך (פסוק יד), ולכן כתוב (טו) כהיום הזה, ללמד שאפילו היום, שאתם לא נימולים כיון שלא נשבה רוח צפונית לא נימולו כל ל"ח שנים (יבמות עב, א), וזה ראייה שבחר בהם, לכן תמולו את ערלת הלב, שלא לצער יתום ואלמנה וכדו', ששום שוחד לא יקבל מכם ה' על עבירות אלו, דלא כהדתות הסכלים.

⁶ תמצית דבריו: דת ה' היא לטוב לגוף האדם ולנשמתו, ולכן שמירת הגוף לפני הכל, ולא יתכפר לאדם אם יעשוק יתום ואלמנה. דלא כדתות הבדויות, שעשו כל תועבה זימה ורצח, ועל זה רצחו את ילדיהם לכפר על מעשיהם הנבזים.

[כו]

בכללה הוא לטובת מין האנושי ולקיומו במיני ואשיי כאשר יאות לו, כפי מה שידוע היודע האמיתי יתברך, ולכן לא נוסדו דרכיה על ענינים מחלשים את החומר וכוחותיו, רק כלליותיה המה דברים מחלשים התאוה, לכן לא קבעה להתענות הרבה ולהתגודד, כאשר כן דרך כל הסכלים בדתותיהם הבדויות, לבד מצוה אחת מצאנו, מילה, שהיא גם כן להחליש התאוה כמו שכתב בהמורה, והיא בעוד הילד נער ובשרו רך וקל להתרפאות, והטעמים האמיתיים הוא בסוד אלוך היודע האמיתיות, וכפי דעת איזה חכמים היא מרפא לחולי הגוף גם כן, והיא גם היא, אם יש איזו סכנה בדבר, אז אינו נימול, וכל המל מתחייב בנפשו, והיודע דרכי ודתי העמים טרם הופיע אלקים על הר סיני, היה לטבוח בניו ובנותיו, להתגודד [כעובדי הבעל (מלכים א, יח)] ולשפוך דם עליהם, ולעשות מעשי רצח וכל זימה לא יבצר מהם, וכפרו בדמם ודם בנייהם הנשפכים לעבודה זרה שלהם, כל המון הדמים אשר רצח גזל ועשה עול, כן דרכם. ולזה אמר לשמור את מצות ה' כו' אשר אנכי מצוך היום לטוב לך, כי הבורא יתברך אינו צריך לשום שלימות מזולתו, רק הטוב הוא לך, שאתה רואה הן לה' אלקיך השמים ושמי השמים כו', ומה יקבל מידך, רק באבותיך וכו' לאהבה אותם, ומסיבת אהבתם בחר בזרעם להטיב אותם

(טו) רק באֲבֹתֶיךָ חֶשֶׁק ה' לֹאֲחֶבְהָ אוֹתָם וַיִּבְחַר בְּיִרְעָם אֲחֵרֵיהֶם בְּכֶם מִכָּל הָעַמִּים כִּי־זֶה הָיָה: (טז) וּמִלֶּחֶם אֶת עֶרְלַת לִבְכֶּם וְעִרְפְּכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד: (יז) כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱדֹנִים וְאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבֹּר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד: (יח) עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאֶהָב גֵּר לְתֶת לוֹ לֶחֶם וְשִׁמְלָה.

יש לדקדק: א. מה פירוש הכתוב (פסוק יג) דציוה לעשות מצוותיו לטוב לך. ב. מדוע בפסוק טו כתוב כהיום הזה. ג. מה ענין מצות מילת עורלת הלב לכאן (פסוק טז). ג. מדוע מפרט המצוות שבפסוק יז-יח, והרי הוא בכלל מצוותיו.

ונראה, דמשה רבינו ע"ה בא להסביר לכלל ישראל את ההבדל בין עבודת ה' לסכלים בדתותיהן הבדויות, שמצוות ה' היא להטיב לאדם, הן לכל מין האדם, והן באישי. ולכן המצוות כולם לא באו להחליש גוף האדם, אלא שיש קצת מצות שהן להחליש כח התאוה, כגון מצות מילה, ויש רופאים שאומרים שהיא לבריאות הגוף. ואף היא אסורה כאשר יש חשש סכנה בדבר, כי שמירת הגוף היא מצוה גדולה מאוד, וכן לחמול על יתום ואלמנה. ולא תוכל לתת שוחד לה' בכל דרך שהוא, אם אתה מצער יתום ואלמנה

משך חכמה

פרשת עקב פסקא כב - כט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com

(חגיגה טז, א) אל תבטחו באלוף, זה הקדוש ברוך הוא כו'. שלא

(י, יז) כי לא ישא פנים ולא יקח שחד. מאמרם⁷ זכרונם לברכה

לשמרך בכל דרכיך. (וחכמים אומרים) [וי"א] אבריו של אדם מעידים בו, שנאמר (ישעיהו מג, יב) ואתם עדי נאם ה' ואני אל" ע"כ
הנה דבריהם כפי הנראה בפשטות אין להם ביאור: א. כיון שה' אינו מוחל, מדוע צריך עדות מאחרים על עבירה שהאדם עושה, והרי אין דבר נסתר ממנו יתברך. ב. וכי אבנים יכולים להעיד, והרי הם דוממים. ג. מדוע כל אחד אומר שיש עדות אחרת: קירות, נשמה, מלאכי השרת, אבריו.

ולאור המבואר יתבאר היטב, דכלל דברי חז"ל הם, שבאו לומר מדוע אין הקדוש ברוך יכול למחול, כיון שהעבירה בעצמה פוגמת את הנפש, ואין הקדוש ברוך מנקה את הנפש, אלא האדם בעצמו, כדי שיתענג האדם בעבודתו על עצמו, ולא נחלקו בדבר, אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, וכללו בדבריהם את כל סוגי העבירות.

ובתחלה פתחו ואמרו שה' אינו יכול למחול מהטעם המבואר, ואמרו זאת בלשון מליצה, שכביכול אל תבטח שה' ימחול. ואם תאמר מדוע אינו יכול למחול, על זה אמר רבי יהודה ברכי נחמני שאבני ביתו וקורות ביתו של אדם מעידים, וכונתו לעבירות של גזל וחמס, שהם קניני האדם, ולזה מסמל קורות ביתו ואבני ביתו, דהיינו החטאים הללו שפגמו את הנפש. ומוסיפים היש אומרים, שאבריו של אדם מעידים, והיינו החטא שתלוי באברים על ידי חימום כח התאווה, באכילה שתיה משגל וכדו' [א. ה. ולא מפרש רבינו כסדר התנאים, אלא כסדר חומר העונות], ועל זה אמרו אבריו של אדם מעידים עליו.

ורבי זריקה מוסיף, שגם על עבירות שהם בנפש הבהמית אין יכול למחול, דהיינו עבירות של כעס ונקימה שהם אינם באברים, אבל הם בנפש הבהמית, ולזה אמר שני מלאכי השרת שמלווין את האדם, והן היצר הרע והיצר הטוב, דיצר הרע נמשל למלאך הרע היא הנפש הבהמית, ויצר הטוב נמשל למלאך הטוב, והוא כח הבחירה ששולט האדם על יצרו, הם מעידים על חטא שנעשה בנפש הבהמית ללא אברים. וחכמים מוסיפים, שאף על חטאים שאינם בין אדם לחבירו בממון, ואינם באברי האדם, ואינם אפילו בנפש הבהמית, אבל הם בשכל בלבד, והם חטאים של דעות כוזבות וכדו', גם על זה אין יכול למחול, ולזה אמרו שנשמתו של אדם מעידה עליו, כי השכל תלוי בנשמה של האדם.

אלא שצריך ביאור, דכיון שכונתם לעבירות שאינם באברי האדם, מהו הפסוק שהביאו על דיבור. אבל הביאור בזה, דהדיבור הוא רוח ונשמת האדם, כמו שתרגם אונקלוס את הפסוק (בראשית ב, ז) וַיִּצְרָה ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עָפָר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפְחַ בְּאַפִּי נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה

⁷ [כנ] (דברים י, יז) "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֵדְנִי הָאֲדָנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבֹּר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שָׁחַד" ע"כ. יש לדקדק, דסיפא דקרא לכאורה אין לו שייכות לרישא דקרא, דפתח בגדלות הבורא הנוראה, ומסיים בדברים פחותים שאינו נושא פנים ולא לוקח שוחד, וכי זו היא המשך לגדלותו יתברך הנוראה, שהוא אלוקי האלוקים כו' שאינו עושה מעשים פחותים כאלה, לישא פנים ולקחת שוחד. ועוד קשה, מה שייך בכלל משא פנים וקחת שוחד אצלו יתברך.

ונראה, דכונת משה רבינו ע"ה לבאר את ההבדל הגדול בין מי שעובר על מצות מלך בשר ודם, לעובר את מצות המלך, מלכו של עולם. דמלך בשר ודם, מי שממרה אותו, אין גוף העבירה מזיקתו, אלא אך ורק שמרד במלך, לכן ביד המלך למחול לו, אבל מי שעובר על מצות ה' יתברך, מלבד המרד בו יתברך, עצם העבירה היא נזק לנפש, לכן לא שייך מחילה מה' יתברך, כי במחילתו יתברך לא תתקן הנפש שנפגמה בעבירה, לכן אם עבר עבירה וחושב לרצות את ה' יתברך במצוות, שיותר לו ה' על מה שעבר, לא יועיל לו ה' יתברך, כי אינו יכול להיות ותרן, שפגם הנפש צריך תיקון בכל אופן. [וזה ביאור הכתוב, שאינו נושא פנים ולוקח שוחד, היינו שוחד מצוות ומעשים טובים, לא ימחקו את פגם הנפש בעבירות].

ובזה מיושב היטב כל הדקדוקים, דפתח בגדלות הבורא יתברך, ועל זה אמר, שכיון שאינו כמלך בשר ודם, והעובר על מצותו פוגם את נפשו שעברה על מצות מלך מלכי המלכים, ולכן העבירה בעצמה היא הנזק בנפש, לכן לא ישא פנים ולא יקח שוחד [של מצוות לוותר על כל עבירה שהיא].

וחז"ל בדבריהם, רמזו לזה שאין הקדוש ברוך הוא יכול למחול על שום סוג עון, אלא שקצרו מאוד בעומק כונתם, וז"ל (חגיגה טז, א) "דרש רבי יהודה ברכי נחמני מתורגמניה דריש לקיש: מאי דכתיב (מיכה ז, ה) אל תאמינו ברע אל תבטחו באלוף, אם יאמר לך יצר הרע חטוא, והקדוש ברוך הוא מוחל - אל תאמן, (שנאמר) אל תאמן ברע, ואין רע אלא יצר הרע, שנאמר (בראשית ח, כא) כי יצר לב האדם רע. ואין אלוף אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר (ירמיהו ג, ד) אלוף נערי אתה. שמה תאמר: מי מעיד בי, אבני ביתו וקורות ביתו של אדם, הם מעידים בו, שנאמר (חבקוק ב, יא) כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה. וחכמים אומרים: נשמתו של אדם מעידה בו, שנאמר (מיכה ז, ה) משכבת חיקך שמר פתחי פיך אי זו היא דבר ששוכבת בחיקו של אדם - הוי אומר זו נשמה. רבי זריקא אמר: שני מלאכי השרת המלווין אותו הן מעידים בו, שנאמר (תהילים צא, יא) כי מלאכיו יצוה לך

משך חכמה

פרשת עקב פסקא כב - כט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com

אונקלוס (בראשית ב, ז) והוה לרוח ממללא כו', כי כולם נטמאו ונטמטמו על ידי העונות, והוה כמו שלא מועיל מחילת הרופא לסלוח להחולה, שיאכל דברים המזיקים לחיותו. ודו"ק⁸.

[כז]

(י, כ) אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד וְבוֹ תִדְבֹּק וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע:

מה היא מצות ובו תדבק, וכי אפשר לדבק בשכינה, אש אוכלה היא

(י, כ) את ה' וכו' ובו תדבק. רבינו משה⁹ (ספר המצוות, עשה ו)

הדעות האמתיות מדבריהם, והוא אמרו יתעלה (דברים י, כ) ובו תדבק. וכבר נכפל זה הצווי גם כן ואמר (דברים יא, כב) ולדבקה בו, ובא הפירוש ולדבקה בו, הדבק בחכמים ותלמידיהם, וזה לשון ספרי (דברים, עקב, פסקא מט), וכן הביאו ראיה על חיוב האדם לישא בת תלמיד חכמים, ולהשיא בתו לתלמיד חכמים ולהאכיל תלמידי חכמים, ולתת להם עסק מאמרו ובו תדבק. אמרו (כתובות קיא, ב) וכי איפשר לו לאדם להדבק בשכינה, והא כתיב כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא, אלא כל הנושא בת תלמיד חכמים, והמשיא בתו לתלמיד חכמים, והמהנהו מנכסיו כאילו נדבק בשכינה¹⁰ ע"כ, הנה מבואר דמפרש הרמב"ם האי קרא, וכן הא דכתיב להלן (יא, כב) ולדבקה בו, דהיינו להדבק בתלמידי חכמים, ולהשיא בתו לתלמיד חכם.

אבל הרמב"ן בפירוש חומש, על הפסוק (דברים ל, כ) "לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְשֵׁמֶעַץ בְּקֹל וּבְדָבָר בּוֹ" כתב ביאור אחר על מצוה זו. וז"ל "ויתכן, שתכלול הדביקה, לומר, שתהיה זוכר השם ואהבתו תמיד. לא תפרד מחשבתך ממנו בלכתך בדרך ובשכך ובקומך, עד שיהיו דבריו עם בני אדם בפיו ובלשונו, ולבו איננו עמהם, אבל הוא לפני ה'. ויתכן, באנשי המעלה הזאת, שתהיה נפשם גם בחייהם צרורה בצרור החיים, כי הם בעצמם מעון לשכינה, כאשר רמז בעל ספר הכוזרי כו' עכ"ל. הנה מבואר דמצות לדבקה בו הוא כפשוטו ממש, להדבק נפשו בה'.

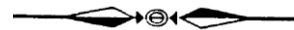
ויש להקשות על שיטת הרמב"ן, דמצוה זו להשתוקק לה' בכל פעולותיו, ולהיות מעון לשכינה, אינה אלא לאנשי מעלה בלבד, וכלשון הרמב"ן "ויתכן באנשי המעלה", ואין דרך התורה לצוות מצוה שאינה אלא לאנשי מעלה בלבד ולא לכל עם ישראל, וכן על שיטת הרמב"ם קשה, דרישא דקרא איירי ביראת ה' ממש, דכתיב "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד וְבוֹ תִדְבֹּק", ודוחק לפרש דתחלת הפסוק הוא מצות יראת ה', וסוף הכתוב מצוה על דבקות בתלמידי חכמים.

תאמר שהשם יתברך ותרן הוא, שאינו דומה למסרב על מצותו של מלך, שגוף העבירה אינו מזיק, רק המרד, לכן בידו למחול, אמנם היא מחילה בנפש. וזהו, אבני ביתו כו' מעידין, הוא על הגזל והחמס שהוא בקניני האדם. ועל עבירות שעל ידי חימום ופעולות האברים, אבריו מעידין עליו, שנטמאו על ידי העון. והעבירות שבמידות, היינו כעס נקימה וכיוצא בזה, שני מלאכים המלוין לו לאדם, המה יצר הטוב ויצר הרע, נטמאו. ועל העבירות שהן בשכל, המה דעות כוזבות, נשמתו של אדם וכו'. וזהו שמור פתחי פיו, שהדיבור, מצויין בהם הנפש המשכלת, וכמו שתרגם

וז"ל "וברא ה' אלהים ית אדם, עפרא מן ארעא, ונפח באפוהי נשמתא דחיי, והות באדם לרוח ממללא", הנה מבואר בפסוק על פי התרגום, שרק מחמת שנתן לאדם נשמת חיים, בזה היה לאדם כוח הדיבור.

הנה נתבאר שכל סוגי העבירות מטמאין את האדם, וכשם שאין הרופא יכול לסלוח לחולה אם אוכל דברים המזיקים לו, כי הוא משחית את גופו ולא שייך מחילה, כך אין הקדוש הוא יכול למחול לאדם על עבירות שטמאו אותו, ומיושב הכל בסייעתא דשמיא.

⁸ תמצית דבריו: מי שעובר על מצות מלך בשר ודם, אין גוף העבירה מזיקתו, אלא אך ורק שמרד במלך, לכן ביד המלך למחול לו, אבל מי שעובר על מצות ה' יתברך, מלבד המרד בו יתברך, עצם העבירה היא נזק לנפש, לכן לא שייך מחילה מה' יתברך, כי במחילתו יתברך לא תתקן הנפש שנפגמה בעבירה, לכן אם עבר עבירה וחושב לרצות את ה' יתברך במצוות, שיוותר לו ה' על מה שעבר, לא יועיל לו ה' יתברך, כי אינו יכול להיות ותרן, שפגם הנפש צריך תיקון בכל אופן. [וזה ביאור הכתוב, שאינו נושא פנים ולוקח שוחד, היינו שוחד מצוות ומעשים טובים, לא ימחקו את פגם הנפש בעבירות].

[כז]

⁹ [כז] (דברים י, כ) "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד וְבוֹ תִדְבֹּק וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע" יש לבאר, איך שייך להדבק בה'. וכתב הרמב"ם בספר המצוות (עשה ו) וז"ל "והמצוה השישית, היא שצונו להדבק עם החכמים ולהתייחד עמהם, ולהתמיד בישיבתם, ולהשתתף עמהם בכל אופן מאופני החברה, במאכל ובמשתה ובעסק, כדי שיגיע לנו בזה להדמות במעשיהם, ולהאמין

משך חכמה

פרשת עקב פסקא כב - כט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com

דברים יא, כב) ביארו על הדבקות המיוחד ליחידיים, ישתוקקו

פירשו לענין להידבק בתלמידי חכמים. והרמב"ן (פירוש חומש,

ובדברי יהושע יש לדקדק, שאמר לישראל באותו ענין (יהושע כג, ח) "כי אם בה' אלהיכם תדבקו כְּאִשֶּׁר עָשִׂיתֶם עַד הַיּוֹם הַזֶּה", והלשון "כְּאִשֶּׁר עָשִׂיתֶם" צריך ביאור, שהיה לומר "כאשר הייתם", ומהו לשון עשיה. אבל הביאור בזה, דבא לומר, שעל ידי שבטחו בה', היה ניכר זאת על מעשיהם, שלחמו כאריות במלחמה, כי היו בוטחים בה' שינצחו. ולכן אמר להם לאחר מכן (שם, ט-י) "וְיָרֶשׁ ה' מִפְּנֵיכֶם גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצוּמִים וְאַתֶּם לֹא עֹמְדֵי אִישׁ בְּפָנֶיכֶם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (י) אִישׁ אֶחָד מֵכֶם יֵרָדֶף אֶלֶף כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֵן כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר לָכֶם". א.ה. ובדברי רבינו צריך ביאור בלשון שמביא את הפסוקים].

ולכן ציוה ה' למשה לשמור צנצנת מהמן, כדכתיב (שמות טז, לג) "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן קַח צִנְצֻנֹת אֶחָת וְתֵן שָׁמָּה מְלֵא הַעֲמֹד מִן הַנֶּחֱט אֹתוֹ לִפְנֵי ה' לְמִשְׁמַרְתָּ לְדֹרֹתֵיכֶם" להורות לדורות, שה' הוא המחיה, וכמו שאמרו במכילתא (פרק טז, לג) "וז"ל "והנח אותו לפני ה' כו". רבי יוסי אומר לימות ירמיה, לפי שהיה ירמיה אומר להן לישראל התעסקו בתורה, אם נתעסק בתורה מאין אנו מתפרנסין, הוציא להן צנצנת המן, אמר להן, אבותיכם שנתעסקו בתורה, ראו כמה נתפרנסו, אף אתם אם נתעסקתם בתורה, לסוף שהמן מפרנס אתכם" ע"כ.

וכן כתיב לעיל (דברים ח, ג) "וַיַּעֲבֹד יִירָעָבָךְ וַיִּצְרָבָךְ אֶת הַמֶּן אֲשֶׁר לֹא יִדְעָתָּ וְלֹא יִדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עָל הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצָא פִּי ה' יִחְיֶה הָאָדָם", מבואר, שהאכילם את המן שידעו שעל פי מוצא פה ה' יחיה האדם ולא על השתדלותו.

ומה שדרשו חז"ל בכתובות (שם) שדבקות בה' הוא להדבק בתלמידי חכמים, לא דרשו אלא על הכתוב (דברים ל, כ) "לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעָה בְּקוֹלוֹ וּלְדַבְּקָה בּוֹ" כמבואר שם בסוגיא, וזה אתי שפיר, דהכתוב מדבר בלשמוע בקול ה', ועל זה כתוב שהדבק בתלמידי חכמים, אבל הכתוב כאן (י, כ) "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד וְבוֹ תִדְבֹּק" איירי במצות הבטחון, שזה גדר האמיתי לירא את ה', כי אינו מיוחד משום אדם ואויב ושום סיבה, רק מהשם יתברך, כי בוטח בה' לבדו.

"ובעונותינו הרבים, העדר הבטחון גרם לדורנו להתרחק מתלמידי חכמים, ולהרחיק הבנים מתלמוד תורה, כי יחקרו על התכלית מה תהיה אחריתם. והמעייין יראה כי הבטחון גורם להידבק בתלמידי חכמים" עכ"ל ומיושב היטב כל הדקדוקים בס"ד.

ונראה, דמצוה זו של "ובו תדבק" מדובר במצות הבטחון בה', שיש עליה בתורה רק רמזים, וירמיהו הנביא קלל מי שלא בוטח בה', ככתוב (ירמיהו יז, ה) "פֶּה אָמַר ה' אֲרוּר הַגֵּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם וְשֵׁם בָּשָׂר יִרְעוּ וּמִן ה' יִסּוּר לְבוֹ", ודוד המלך בתהילים בהרבה מקומות דיבר על ענין הבטחון בה', ככתוב (תהילים כו, א) בה' בטחתי, וכתוב (שם, קטו, ט) ישראל בטח בה, וישעיהו הנביא אמר (ישעיהו כו, ד) בטחו בה' עדי עד.

וענין הבטחון הוא, שיש בעולם כמה סוגי בטחון, האחד, הוא בטחון מצד המוסר, דהנה, המלך דואג למחסור העם מצד המוסר, שהמליכוהו לדאוג למחסורם, וממצפון המוסר נובעת דאגתו. והשנית, הוא בטחון טבעי, והוא מה שאשה בוטחת בבעלה, שטבע האשה הוא להסמך ולבטוח בבעלה, ואין כח לנפשה לבטוח על עצמה, אלא להשען ולבטוח בבעלה. והשלישית, הוא הבטחון החזק יותר, הוא הבן שבוטח באביו, שהאב ידאג למחסור בנו כמו לעניניו. ובבואר יתברך, יתקבצו כל עניני הבטחון יחד, שהוא אבינו והוא מלכנו ולכן הוא יושיענו, על דרך הכתוב (ישעיהו לג, כב) "כִּי ה' שִׁפְטֵנוּ ה' מִחֻקָּנוּ ה' מִלִּפְנֵי הוּא יִשְׁעֵנוּ".

ועל ידי האמונה בה', שהוא דבוק לנבראיו להכין מזונותם וצרכם, ולהגן עליהם ממחלות, ומרגיש מה שצריכים יותר ממה שמרגיש האדם בעצמו, לכן יהיה האדם יושב בטח ושקט, ולא יעשה השתדלות רק מה שהכרחי לו לעשות כפי מה שגזר הבורא יתברך לעשות השתדלות, כי דרשו חז"ל שה' מרגיש בצורך ברואיו יותר מהם, שז"ל במדרש שכל טוב (שמות, פרק ג) "כי ידעתי את מכאוביו. הם עצמם אינן מרגישים כל כך, שהם כמתים, אין המת מרגיש באיזמל" ע"כ.

וזהו מצות ולדבקה בו, שצוה ה' שנבטח בו, ועל ידי זה נדבק בו, שהבוטח בה' דבק בה', ואינו צריך להשתדל אצל אחרים. ומצוה זו כוללת כל אנשי האומה, כל אחד לפי דרגתו. ועכשיו פשט הכתוב מבואר היטב, שהוא המשך למצות יראת ה', שנבטח בו ועל ידי זה נדבק בו, והוא כולל את כל אנשי האומה. ובאמת הוא בעצם מה שכתב הרמב"ן בענין הדבקות, שמי שדרגת הבטחון אצלו גבוהה מאוד, כמו שכתב בזה באריכות בעל חובות הלבבות בשער הבטחון (פרק ז) עשרה מדרגות בענין הבוטחים בה', והדרגה העשירית, הם אלו שנפשם דבוקה בה' לגמרי, והם מעון השכינה.

ויש להביא ראיה לזה שמי שבוטח בה' הוא דבק בה', שהרי יהושע לפני מותו אמר לישראל (יהושע כג, א – טז) שיבטחו בה' שיהרוג את כל העמים, ועל ידי זה לא יתחננו עמהם ולא יתקרבו להם, כי הבוטח בה' אינו מתקרב לגויים כדי שיהיה לו תועלת מהם.

משך חכמה

פרשת עקב פסקא כב - כט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com

ובוטח בה', חסד יסובבנהו, שבענין שהוא בוטח, יושיענו ה' מצד החסד. והנה ענין הבטחון חשב החסיד (חובות הלבבות, שער הבטחון, ז) עשרה מדרגות, והאחרונה העליונה שבכולן, שימאס בעולם הזה ובמחמדיו, ויברח במחשבתו, ונפשו, וגופו אל ה', וישתעשע בזכרו בבדידות, ואם יהיה במקלות לא יתאוה כי אם לרצונו, ותטרידו שמתו באהבתו יותר משמחת אנשי העולם בעולם, וזה עצם הדביקות שכתב הרמב"ן. והנה דברי יהושע (יהושע פרק כג, א-טז) לנו לעד, שקודם מותו צוה לישראל לבטוח בה' כי הוא ילחם עבורם, ולא יבקשו סיבות לבקש קרבת העמים, ולהיות שלום עמהם ולהתחתן בהם, רק יהיו בטוחים בה' כי הוא ירדפם וירשו את ארצם, ועל זה אמר (יהושע כג, ח) כי אם בה' אלוהיכם תדבקו כאשר עשיתם עד היום הזה. ומלת עשיתם לעד, כי לא אמר כאשר הייתם, להורות שלחמו כאריות, והיו בטוחים בה', ויורש מפניכם כו' [ולא מפני] ואתם כו' כי ה' אלוהיכם הנלחם לכם, וזהו מצות הבטחון האמיתית, ובענין המזון הראה להם (שמות טז, לג. ומכילתא, שם) למשמרת צנצנת המן, כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם (דברים ח, ג), וכל מי שדואג על מחר הוא מחוסר אמונה [סוף סוטה (מח, ב)], ובענין האויב במלחמה באו אזהרות בזה (דברים כ, ג) לא ירך לבבכם ואל תחפזו ואל תערצו כו', וכל זה לאומה הישראלית בכללה, אבל לכל יחיד ויחיד באה מצות עשה ובו תדבק כמו שבארנו. ודרש הגמרא בסוף כתובות הוא על קרא דולדבקה בו בסוף נצבים (ל, כ), שזה כתוב אחר לאהבה את ה' לשמוע בקולו ולדבקה בו, שקאי אל הדבקות אל הקול, הוא משיא בתו לתלמיד חכם, אבל ובו תדבק שבה אחר מצות יראה, הוא על הבטחון, שזה גדר האמיתי שלא לירא זולת השם יתברך, כי אינו מפחד משום אדם ואויב, ושום סיבה, רק מהשם יתברך, אחרי כי הוא בוטח בה' לבדו. ובעונותינו הרבים, העדר הבטחון גרם לדורנו להתרחק מתלמידי חכמים, ולהרחיק הבנים מתלמוד תורה, כי יחקרו על התכלית מה תהיה אחריתם. והמעין יראה כי הבטחון גורם להידבק בתלמידי חכמים. וזה דרוש ארוך אין כאן מקום להאריך¹⁰.

לשמו בכל פעולותיהם ומחשבותיהם, והמה מעון לשכינה. וזה אין מדרך המצוה על רמי המעלה לבד. אמנם לדעתי, היא מצוה פרטית, כוללת כל אנשי האומה, כל אחד לפי ערכו, וזה מה שלא מצאנו בתורה רק רמזים עליה, וזהו ענין הבטחון, שהפליג ירמיהו וקלל (ירמיה יז, ה) כל אשר שם בשר זרועו, ודוד בכל תהלותיו אחז בה, בה' בטחתי (תהלים כו, א), ישראל בטח בה (שם קטו, ט), וישעיהו אמר (כו, ד) בטחו בה' עדי עד. והענין, כי יש בטחון מוסרי, כבטחון העם בהמלך, כי הוא ידאג למחסורם. ויש בטחון טבעי, כמו האשה תבטח בבעלה, כי הוא ידאג בעד מחסורה. ויש בטחון יותר חזק, כבטחון הבן באביו המלך, כי ידאג בעדו, כמו שדואג עבור עניני עצמו ויזמין לו כל מחסורו, כל אלה הענינים נקבצו אצל השם יתברך. הוא מלכנו, הוא אבינו, אם כן הוא יושיענו (ישעיהו לג, כב). ומסיבת האמונה, כי השם דבוק לנבראיו להכין להם טרפם וצרכם, ולהגן עליהם מהמדה והחולי, והעדר הענינים הנדרשים, ומרגיש עליהם יותר ממה שמרגיש האדם, וכביכול, בכל צרתם לו צר (ישעיה סג, ט), והוא בעל היכולת האחד האמיתי הנצחי, ויודע כל מקרינו ומצפונינו ועלילות בני אדם, אם כן הוא חושש לטובתם יותר מהם על עצמם, אם כן הלא יהיה האדם יושב בטח ושלו ושקט, ולא יעשה הסיבות המוכרחות רק למה שהטילה על הנבראים גזירת הבורא יתברך, כמו שדבר בארוכה החסיד בשער הבטחון (פרק ב), וזה הענין נקרא ובו תדבק, שכיון שיצייר האדם שהוא דבוק להשגחה העליונה מהשם יתברך, ומרגיש השם יתברך בעניניו יותר ממה שמרגיש האדם בעצמו, ורוצה בהצלחת האדם, יותר ממה שחפץ לבב האדם בעצמו, וכמו שדרשו (לקח טוב, שמות ג, ז) על כי ידעתי את מכאוביו (שמות ג, ז), ובאגדת בראשית (בראשית רבה, ויחי, צט) על מה אקוב וכו' (במדבר כג, ח), אז האדם בטוח ונח, ואינו דואג מאומה לעניניו, כי מה יועיל יכולתו נגד יכולת הבורא הדבוק עמו, ומרגיש בהעדרי כביכול, וזה נקרא דביקות, והיא מצוה כוללת בבחינות שונות לכל אנשי האומה בלא הבדל, וכמו שאמרו (מדרש תהילים לב, ג) על קרא (תהלים לב, י) רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנהו, אפילו רשע

בשכינה בחיי חיותו, וצורה בצרור החיים, ולהיות מעון לשכינה. והיא דרגה של אנשי מעלה. לפי המשך חכמה, ובו תדבק היא מצות הבטחון, שעל ידי שבוטח בה', אינו בוטח באחרים, ודבוק

¹⁰ תמצית דבריו: מצות ובו תדבק, לפי הרמב"ם, הוא להדבק בתלמידי חכמים, ולהשיא בתו לתלמיד חכם. לפי הרמב"ן, הוא שלא לשכוח מה' ומאהבתו רגע אחד, ולהיות נפשו דבוקה

משך חכמה

פרשת עקב פסקא כב - כט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com

[כח - המשך]

מדוע ציוה ה' על השבת רק את ישראל, והרי היא עדות השייכת לכלל הברואים והנה¹¹ השבת הוא באמת מיוחס לבריאה בכללה, כאשר ביארתי

על ידי זה בה', ומה שאמרו חז"ל דדבקות הוא להדבק בתלמידי חכמים, הוא על הפסוק להלן (ל, כ), דכתיב לשמוע בקול ה' ולדבקה בו, דאיירי בשמיעת קול ה', ועל זה מצווה להדבק בתלמידי חכמים.

[כח - המשך]

¹¹ [כח - המשך] ועל פי המבואר שציוה ה' את ישראל במצות הבטחון, ולא את שאר העמים, יתבאר היטב כמה וכמה ענינים. דהנה יש לדקדק: א. מדוע ציוה ה' את השבת רק לישראל, והרי מצות השבת היא להעיד שה' ברא את העולם בששה ימים, וביום השביעי שבת וינפש, אם כן היא שייכת לכל הנבראים, ובכלל שבע מצות בני נח היתה צריכה להיות, ומדוע נתנה רק לישראל. ב. ירמיהו הנביא, בפרק יז, מוכיח את ישראל על ציוי ה' לבטוח בו, וארור הבוטח באדם, ומאריך בזה מאוד (פסוקים ה – יג), וסמוך לזה מיד מזהיר ומוכיח על שמירת השבת (שם, פסוקים כא – כז), וצריך טעם מדוע סמך את מצות השבת למצות הבטחון בה'.

ג. בפרשת ואתחנן כתוב (דברים ה, טו) "וְיִזְכְּרוּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֵרֹעַ נְטוּיָה עַל כֵּן צִוָּה ה' אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת", הנה לשון הכתוב מוכח, שמפני שהוציא ה' את ישראל ממצרים ביד חזקה כו', לכן הוא נותן להם את השבת. והוא פלא, דמצות שבת היא עדות על בריאת העולם בששה ימים, ומה שייכות ענינה ליציאת מצרים. ד. בשבת (פז, ב) דרשו חז"ל על הפסוק בעשרת הדברות (דברים ה, יב) "שְׁמֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֶיךָ", דכבר ציוה אותם לפני כן במרה. וצריך טעם, מדוע דוקא במרה נצטוו, דאם היא מצוה חשובה היה לצוותם מיד בצאתם ממצרים, ואם אינה חשובה משאר מצוות, היה מצוה אותם בעשרת הדברות, ומדוע דוקא במרה ציוה על השבת.

ונראה, דהנה מבואר בחובות הלבבות שער בטחון פרק ג', דבאמת ה' יתברך הוא המפרנס, אבל ציוה על האדם לעשות סיבות לפרנסתו, ולא הסיבות הן המפרנסות אותו, אלא ה' יתברך, אלא שלא יתן ה' לאדם מה שגזר עליו, אם לא יתעסק בסיבות פרנסתו, ולפי זה עבודתו אינה אלא כעבד העובד לרבו, כי פרנסתו מה', ואם יצוה עליו ה' לשבות ישמח בשביתה זו, דכיון שאינו

לעיל פרשת ואתחנן (פסקא, יח) ואפילו הכי לא ניתן רק לישראל, משום שהשבת צריך לקיומו מדת הבטחון, שידע שכל הפרנסה קצובה אליו, ולכן ירמיהו, אחר שהפליג על מידת הבטחון ואמר

מצוה לעסוק בסיבות, לא יופחת ממנו מזונותיו, מה שאין כן מי שאינו בוטח בה', ואינו מאמין שה' הוא מפרנס, וטועה שסיבות פרנסתו, הן הן המפרנסות אותו, ואם לא יעסוק בסיבות לא יהיה ניזון, יהיה עצב על ציוי ה' לשבות.

והנה מצות שבת היא שביתה מוחלטת מהעבודה, ומי שבוטח בה', שמח שאינו צריך לעבוד ביום זה, והוא כמו עבד שאין צריך יום אחד לעבוד לאדונו, כי מאמין שלא יחסר לו כלום מחמת שביתה השבת, ומאמין שברכת ה' היא תעשיר (משלי, י, כב), וכמו שדרשו חז"ל בבראשית רבה (יא, א) שפסוק זה איירי משבת, ואמרו בשבת (ק"ט, א) דעשירי בבל נעשו עשירים מפני שמכבדים את השבת [שם בגמ' איתא, שעשירי העולם הם בזכות השבת, ועשירי בבל בזכות שמכבדין את התורה], אבל מי שאינו בוטח בה', לא יוכל לקיים מצות השבת.

ובזה מיושב כל הדקדוקים דלעיל, דלכן ציוה ה' רק את ישראל על השבת, כיון שרק אותם ציוה על מצות הבטחון, כמבואר בפסקא כז, אבל הגויים שאינם מצוים על מצות הבטחון, אי אפשר לצוות עליהן לשבות, כי אינם יכולים לקיימו, ומיושב דקדוק א'. ולכן ירמיהו הנביא סמך את מצות השבת למצות הבטחון, כי מצות השבת תלויה במידת הבטחון, ורק לאחר הבטחון יתכן לקיים מצות השבת, ומיושב דקדוק ב'.

ולכן ציוה ה' את השבת לאחר יציאת מצרים, כי ביציאת מצרים ראו כל ישראל את ההשגחה הפרטית של ה' על ישראל, והאמונה בהשגחה הפרטית היא היסוד והבסיס לכל מצות הבטחון, כמבואר בחובות הלבבות בשער הבטחון, לכן אמרה תורה "וְיִזְכְּרוּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֵרֹעַ נְטוּיָה עַל כֵּן צִוָּה ה' אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת", ומיושב דקדוק ג'. ולכן נתנה שבת דוקא במרה, דבאמת מיד שיצאו ממצרים וראו את השגחת ה', היה אפשר לצוות, אבל המתין ה' שיכנסו למדבר, ויקבע בנפשם האמונה בהשגחת ה', שנכנסו לארץ שממה ולא שאלו מניין יהיה להם לחם, וכמו שאמר על זה הנביא ירמיהו (ב, ב) "הֲלֹךְ וְקִרְאתָ בְּאָזְנֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר פֹּה אָמַר ה' וְכָרַתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֶחְבַּת פְּלוּלֶיךָ לְתַתָּה אֶחְרִי בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה", וכשנתן להם את המן, וראו שלא על הלחם יחיה האדם, אלא הכל מאתו יתברך, אז בדיוק נתן להם את השבת במרה, שקל לבעלי בטחון כאלו לשמור את השבת. ומיושב כל הדקדוקים בס"ד.

משך חכמה

פרשת עקב פסקא כב - כט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' מה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com

להשבת קודם מתן תורה (שבת פז, ב), כשנכנסו במדבר בארץ שממה ולא שאלו מאין יתפרנסו עם רב כזה, וזכרתי לך חסד נעורידך כו' לכתך אחרי במדבר (ירמיהו ב, ב), כיון שנכנסו לבטחון גדול כזה, וכשנתן להם המן, נתן להם השבת, שנקל לבעלי בטחון כהם לשמור את השבת¹².

[כט - המשך]

עוד טעם מדוע בזכות יציאת מצרים זכו לשבת, ולמה נקרא שבת הגדול

ולכן¹³ כאשר לקחו בני ישראל הפסח, והכינו אותו, כי בחצות הלילה ימותו כל בכורי מצרים, היה הבטחון הנפלא ואמונה גמורה בה', כי אם לא היה ברגע זה, לא נשתייר מהם שריד, לכן היו ראויים לקבל השבת, שלזה צריך להיות הבטחון והאמונה הגמורה, לכן נקרא שבת הגדול. ודו"ק¹⁴.

מדת הבטחון, ולכן אמר ה' 'וַיִּצְאָה ה' אֶלֶיךָ מִשֵּׁם בְּיַד תִּזְקָה וּבְכַרְעַ נְטוּיָה עַל כֵּן צִוְּךָ ה' אֶלֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת', היינו שהוציא ביד חזקה בזכות מידת הבטחון של ישראל, על ידי הקרבת הקרבן ואז ראו גודל בטחונם בה'. ועל פי זה יש לתת עוד טעם למה נקרא השבת לפני פסח שבת הגדול, דהנה כתב הטור (אורח חיים סימן תל) וז"ל "שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, והטעם לפי שנעשה בו נס גדול, שפסח מצרים מקחו בעשור, כדרכיב בעשור לחודש הזה ויקחו להם שה לבית אבות שה לבית, ופסח שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ה', כדאיחא בסדר עולם, ונמצא שי' בחדש היה שבת, ולקחו להם כל אחד שה לפסחו, וקשר אותו בכרעי מטתו, ושאלום המצריים למה זה לכם, והשיבו לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו, והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן, ולא היו רשאים לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול" עכ"ל. ולפי המבואר יש לתת עוד טעם, שכיון שבשבת ההיא שלמרות הסכנה מהמצרים לא חששו, הראו ישראל את גודל בטחונם בה', זכו מחמת מצוה זו לקבל את מצות השבת, לכן נקראת השבת לפני פסח שבת הגדול, שבזכותה זכו למצות השבת.

¹⁴ תמצית דבריו: כיון שישראל שחטו את אלוהיהם של המצרים, ולא חששו לכלום, מגודל בטחונם בה', לכן זכו למצות השבת, ששבת היא רק למי שיש לו הרבה בטחון בה', ולכן נקרא שבת הגדול, כי מקחו של פסח מצרים היה בשבת, ולא חששו מהמצרים שראו שהם קושרים את הפסח לשוחטו, ומחמת הבטחון בה' בשבת זו, זכו למצות השבת, לכן נקראת שבת הגדול.

(ירמיהו יז, ז) ברוך הגבר אשר יבטח בה', אמר אחר כך על השבת, כי הבוטח שמח על שביתת השבת, כי הלא המלאכה בשאר ימי החול הוטל עליו מהבורא יתברך לטעמים ידועים אליו, כמו שפירש החובות הלבבות (פרק ג), יעויין שם דבריו הנעימים, ושביתתו כשביתת העבד ששמח בשביתתו, שמאמין שאינו חסר אליו מהשגחת הבורא עליו בפרטיות, וזה שאמר (דברים ה, טו) וזכרת כי עבד היית במצרים ויוציאך ה' אלקיך כו' הרי השגחתו הפרטית עליך, אם כן תאמין כי במה שתשבות בשבת לא תפסיד מאומה מפרנסתך, וברכת ה' היא תעשיר (משלי י, כב) זה שבת (בראשית רבה, יא, א), ועשירי בבל, מפני שמכבדים את השבת (שבת קיט א), וזה שאמר על כן צוה לעשות את יום השבת, ולא צוה לעמים אחרים, כי הם לא ידעו מההשגחה הפרטיית ולא יכלו לקיים שמירתו, ולכן אימת זכו

¹² תמצית דבריו: אף על פי שהשבת היא עדות על בריאת העולם בששה ימים, ולכאורה היא שייכת לכל הברואים, מכל מקום, ציוה ה' רק את ישראל, כיון שרק ישראל נצטוו על מידת הבטחון, ומי שבוטח בה', מאמין שה' המפרנס, וישמח על מצות השביתה בשבת, כעבד שסומך על אדונו שיתן לו מזון, וישמח אם יצוהו יום אחד לשבות. אבל הגויים שאינם מצווים על מידת הבטחון, אינם יכולים לקיים את השבת, כי מאמינים שסיבת פרנסתם היא המפרנסת, ולכן ציוה ה' את ישראל על השבת לאחר יציאת מצרים, שראו השגחת ה' עליהם, שהיא בסיס למידת הבטחון. ולכן ניתנה שבת במרה, לאחר שהוקבע בלבם מידת הבטחון, להכנס למדבר שממה ללא אוכל, ונתן להם את המן, וראו שהפרנסה מאיתו יתברך.

[כט]

¹³ [כט - המשך] עוד דרך אפשר לבאר, מדוע נתנה השבת לישראל בגלל שהוציא ה' את ישראל ממצרים. דהנה צוה ה' לישראל להכין את קרבן הפסח, ולתת את דמו על מפתן הבית, שאם לא, לא היה נשאר מהם שריד ופליט, ועבודה זו היתה קשה מאוד, כי השה היה אלילם של המצרים, וישראל בטחו בה' שלא יאונה להם רע מהמצרים, וזה רק מחמת גודל הבטחון של ישראל בה', לכן זכו לשבת, כי אי אפשר לקיים את השבת ללא